

Влада Сокирская

**СОЗДАНИЕ И ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОГО ПРЕДСТАВИТЕЛЬСТВА ПРИ
НАРОДНОМ КОМИССАРИАТЕ ПО ДЕЛАМ НАЦИОНАЛЬНОСТЕЙ РСФСР**

Исследуется процесс создания и определение задач Украинского Представительства при Народном комиссариате по делам национальностей РСФСР. В основу деятельности возлагалась идея Представительства Украинской Республики, как составной части РСФСР и украинцев, которые живут за пределами Украины. Прослеживается попытка Совнаркома УССР организовать в Москве Представительство УССР не только при Наркомнаце, а как вполне самостоятельный орган правительства Украины при правительстве РСФСР. Главными направлениями деятельности Украинского Представительства при Наркомнаце было обслуживание потребностей украинцев, проживающих за пределами Украины, на территории РСФСР; исследование количества и территориальное деление украинского населения, проживавших за пределами Украины; организация губернских украинских отделов по территориальному признаку; занятия просветительской деятельностью.

Ключевые слова: Наркомнац, украинское представительство, РСФСР, УССР, российско-украинские отношения.

Vlada Sokyrska

**ESTABLISHMENT AND OPERATION MISSIONS TO UKRAINIAN REPRESENTATION IN
PEOPLE'S COMMISSARIAT OF NATIONALITIES RSFSR**

The process of creating and defining objectives Ukrainian Mission to the People's Commissariat of Nationalities of the RSFSR. The basis of the activities relied idea Ukrainian Delegation of the Republic as part of the RSFSR and the Ukrainian living outside of Ukraine. There has to organize the efforts of People's Commissars USSR in Moscow Representation USSR, not only in Narkomnats as well as a fully independent agency of the Government of Ukraine to the Government of the RSFSR. The main activities of the Ukrainian Mission to the Narkomnats been serving the needs of Ukrainian, living outside of Ukraine on the territory of the RSFSR; study of the number and spatial distribution Ukrainian who lived outside Ukraine; Organization of Ukrainian provincial departments on a territorial basis; class cultural-educational activities.

Key words: People's Commissariat of Nationalities, Ukrainian Delegation, RSFSR, USSR, Russian-Ukrainian relations.

УДК 94(477)

Наталія Романишин

ПРОГОЛОШЕННЯ АВТОНОМІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ Й ГАЛИЧИНА

У статті висвітлено і проаналізовано ставлення галичан до державного будівництва в Карпатській Україні й актуалізацію українського питання на міжнародній арені у кінці 1938 – на початку 1939 рр. Проголошення автономної Карпатської України спричинило ріст національної свідомості та радикалізацію настроїв серед галицьких українців, а також загострення українського питання в Польщі загалом.

Ключові слова: автономія, Карпатська Україна, Галичина, Польща, Румунія.

Відзначаючи 75-ту річницю проголошення незалежності Карпатської України, зайвий раз переконуємось, що проблема визнання світом Української держави і підтримки її бажання стати повноцінним членом європейського співтовариства залишається актуальною і на сучасному етапі.

Тема української державності була під великим табу в період СРСР, тому історіографія цієї проблематики практично відсутня. Тільки дотично згадували про існування автономної Карпатської України, зазвичай, у контексті міжнародної політики [1] і ухилялися від аналізу впливу цих подій на інші українські землі, розділені ще трьома державами.

Висвітленням об'єктивних причин виникнення автономної Карпатської України та її наслідками почали займатися тільки після проголошення незалежності. Перші праці опирались в основному, на діаспорну та мемуарну літературу [2], а також нововідкриті архівні матеріали. З'явилися і вітчизняні комплексні праці з цієї проблематики [3]. Події у Карпатській Україні мали чималий вплив на

тогочасні події у Галичині, що входила тоді до складу Польщі. І, звичайно, ця тематика почала опановуватись сучасними українськими істориками [4]. Проблеми українсько-польських відносин та вирішення українського питання урядом Польщі розкривають публікації львівських істориків М. Швагуляка, Л. Зашкільняка [5]. У польській історіографії найґрунтовнішу працю з цієї проблематики, на наш погляд, написав М. Козьмінський [6]. Нещодавно з'явилася монографія Д. Домбровського "Польща і Закарпаття: 1938–1939", у якій висвітлюється співпраця Польщі та Угорщини щодо ліквідації Карпатської України, наводяться нові, цікаві факти про військові операції цих країн проти молоді української автономії [7].

Монографія російського історика К. Федевича "Галицькі українці у Польщі: 1920–1939" демонструє російський погляд на проблему польсько-українських стосунків між двома світовими війнами. Автор вважає, що період 1920–1939 рр. являє собою переважно історію успішної державної інтеграції галицьких українців до Польщі і мирного польсько-українського співжиття. На думку російського історика, міжнаціональний конфлікт, за незначним винятком, практично був повністю відсутнім у звичайній повсякденності переважної більшості жителів Галичини [8].

У пропонованій статті поставлено за мету окреслити вплив проголошення автономії Карпатської України на галицьке суспільство, що спричинило зростання національної свідомості та радикалізацію настроїв серед українців, а також актуалізацію українського питання в Польщі загалом.

Проголошення у жовтні 1938 року автономії Карпатської України в складі Чехословаччини знайшло широку підтримку серед українців Галичини та актуалізувало українську проблему в Польщі. Польща була серйозно стривожена виникненням автономної Карпатської України. Маючи під своєю владою за різними даними від 5 до 7 млн українців, вона не була зацікавлена в актуалізації українського питання, яке жваво почала пропагувати Німеччина, оголосивши Закарпаття українським П'ємонтом. З одного боку, Польща боялася, що Карпатська Україна стимулюватиме національно-визвольний рух на її східних теренах, а з іншого – що автономія стане в руках Німеччини ядром майбутньої прониімецької України за рахунок інтересів Польщі [9, с. 55].

Занепокоєна таким розвитком подій, Польща, у якій були непрості стосунки з Чехословаччиною через спірну Цешинську область, наполегливо виступала за приєднання Карпатської України до Угорщини. У ті дні польські газети писали: "Польща не потерпить, щоб на кордоні Східної Галичини був створений центр української ірреденти". Проурядова преса заявляла, що приєднання Карпатської України до Угорщини диктується передусім "польськими державними інтересами... і є польською справою" [10, с. 195]. Таким чином, Варшава прагнула ліквідувати новий український П'ємонт і одночасно отримати вигідний з погляду її геополітики спільний польсько-угорський кордон. Як показали незабаром події початку Другої світової війни це була вкрай недалекоглядна позиція тодішньої польської владної еліти.

У західноукраїнській пресі якнайширше обговорювалися справи на Закарпатті, аналізувалася внутрішня ситуація в краю, зовнішньополітична обстановка. 11 жовтня, у день офіційного проголошення Карпато-Української автономії, у Львові у соборі св. Юра, відбувся урочистий молебень, після якого розпочалася спонтанна маніфестація біля угорського консульства. Українці висловили свій протест з приводу угорських зазіхань на Закарпаття і діяльності угорських терористів на території автономії. Демонстранти були розігнані, а окремі з них заарештовані [11, с. 2]. Відразу після цього польські студенти, поділившись на дві групи, вибивали у місті вікна в українських установах, крамницях і приватних будинках [12, с. 100]. Подібні акції відбулися у багатьох населених пунктах Галичини [13, с. 430].

Новий спалах вуличних сутичок відбувся на початку листопада. 6 листопада 1938 р. газета "Діло" писала: "П'ять днів ідуть українські погроми у Львові" [14, с. 1]. У річницю проголошення ЗУНР 1 листопада у Львові пройшли українські зібрання, які переросли в маніфестації на підтримку Карпатської України. Того ж дня відбулися контрдемонстрації польської молоді. Були зафіксовані випадки побиття українців поляками та поляків українцями. Акція польської молоді переросла у масовий погром українських культурних та господарських установ [15, с. 7]. З 4 листопада розпочалися арешти українців [14, с. 1]. Упродовж існування Карпатської України в Галичині зареєстровано 387 демонстрацій [16, с. 102].

Настрої української галицької інтелігенції щодо Карпатської України добре передають спогади Лариси Крушельницької: "Вечорами всі сходились у їдальні – слухали радіо. Слухали Карпатську Україну! Не знаю, чи сьогодні наші люди, а, головно, молоді, здатні на такі пережиття, здатні відчувати той порив, що підняв тоді усю нашу громадськість? Малесенький клаптик української землі враз став надією для всієї нації. Нехай відкрайний горами від материзни, але ж усе-таки наш, український! Боже, що діялося, коли на Свят Вечір (1939 року – Н. Р.) виступав по радіо прем'єр, а згодом – президент Карпатської України – Августин Волошин... Ніхто не зміг стримати сліз... А навесні у Львові прощалися з рідними, близькими і друзями наші студенти. Хто лиш мав силу,

переходив через перевали на Закарпаття. Рятували зраджену німцями і розшматовану угорцями молоду державу. Рятували надію...Дарма, сподівання не здійснились" [17, с.137].

Реакція української громадськості у Галичині на закарпатські події викликала у поляків здивування та обурення. Газета "Діло" писала: "Польська преса і окремі польські громадяни отверто признаються, що... вони, припускаючи спротив українців проти концепції прилучення Закарпаття до Мадярщини, – все-таки не передбачували, що він буде такий різкий і загальний" [18, с. 3].

Спектр українських політичних партій у Галичині був представлений якнайширше – від крайньоправих – до прихильників комунізму. Широкої популярності серед молоді набував націоналізм. На відміну від старшого покоління, яке йшло шляхом переговорів, члени ОУН збирались здобути державу зі зброєю в руках, незважаючи на втрати. У націоналізмі молодь бачила силу, здатну протистояти польському режимові та поступові радянської влади. Вони готові були опертися у боротьбі за незалежність на будь-яку зовнішню силу, що обіцяла підтримку у вирішенні українського питання. У кінці 30-х років ОУН пов'язала свою стратегію з державами антикомінтернівського блоку та їх союзниками, розраховуючи з їх допомогою створити самостійну державу [19, с. 326]. На відміну від легальних громадських організацій і політичних партій, які проголосили лояльність до польської влади, ОУН намагалася стати суб'єктом міжнародних відносин в умовах назрівання світової війни [20, с. 354].

У добу Карпатської України проявились певні розбіжності у поглядах ОУН та легальних чинних партій на розвиток українського питання і роль Німеччини у ній. Провід ОУН з перших днів брав активну участь у політичному житті автономії (оцінка їх діяльності і досі є дискусійною), закликав молодь їхати на Закарпаття. У радіопередачах, що транслювалися з території Німеччини, діячі ОУН вимагали повної незалежності і зразу ж за Берліном різко виступали проти Чехословаччини.

Проте в галицькому суспільстві не було єдності в поглядах щодо Німеччини. Якщо ОУН повністю довіряла і співпрацювала з різними німецькими відомствами, то інші ставилися до нового союзника обережно. Ось що писала газета "Діло" напередодні Мюнхенської угоди: "Націонал-соціалістичній Німеччині історія дала перший раз нагоду доказати на практиці, чи гасло самовизначення народів, здійснення якого Німеччина домагається для судетських німців під загрозою війни чи миру на європейському континенті, має в розумінні націонал-соціалізму таку саму моральну і фактичну вартість у відношенні до всіх народів. Інакше кажучи, чи націонал-соціалізм як ідеологія є тільки висловом німецького імперіалізму, чи носієм нових, далекосяжних змагань до нової національної моралі та справедливості між народами та державами" [21, с. 1].

Центристські партії мали свій, незалежний від чужих тенденцій, погляд на міжнародні події. Вони підтримували Німеччину в домаганнях судетських німців. Водночас, виходячи з міжнародної кон'юнктури, центристи були прихильниками входження Карпатської України як автономії до Чехословаччини. Політичні лідери закликали громадськість, дотримуватись спокою та рівноваги, мотивуючи це тим, що українська проблема не може бути вирішена без активної участі самих українців. А на сучасному етапі, говорили вони, це питання на міжнародній арені вирішується не з погляду української національної ідеї, а виключно, виходячи з інтересів інших держав. Роль українців зводилася до того, щоб орієнтуватись, з якими чужими інтересами збігаються інтереси українства.

Поряд з радикалізацією політичної думки, в галицькому суспільстві з'явилась ідея згуртування всіх легальних громадсько-політичних сил перед зовнішньою небезпекою і вироблення спільної ідеологічної платформи. Наприкінці 1937 р. почали зустрічатися неофіційні представники всіх українських політичних груп, за винятком ОУН, УНДО та комуністів. Від Української соціал-радикальної партії (далі – УСРП) – Матвій Стахів, Української Народної обнови (далі – УНО) – Осип Назарук, опозиційної групи Українського національно-демократичного об'єднання (далі – УНДО) – Володимир Кузьмович і Дмитро Левицький, Фронту національної єдності (далі – ФНЄ) – Дмитро Паліїв, Української соціал-демократичної партії (далі – УСДП) – Володимир Старосольський, "Союзу українців" – Мілена Рудницька. Ця група політиків називала себе Контактним комітетом (далі – КК) і шукала підтримки серед українців поміркованих поглядів. М.Рудницька вже на схилі віку писала: "Ситуація справді була грізна: війна висіла в повітрі, самоволя польського державного апарату більшала, перед Галичиною була перспектива гітлерівської Німеччини або большевицької Росії" [22, с. 278]. 3 лютого 1939 р. у роботі КК, відмовившись від політики "нормалізації", офіційно почала брати участь УНДО [23, с. 234]. КК відкинув дотеперішню унітарну концепцію орієнтації на сильну державу, яка передбачала вирішальну участь Польщі в будівництві Української держави над Дніпром. Натомість взято на озброєння тезу про захист і зміцнення українства на західноукраїнських землях. Важливим елементом політичної платформи сконсолідованих організацій та груп було акцентування міжнародного характеру українського питання і заперечення права будь-якої з держав розглядати його як виключно свою внутрішню справу [24, с. 392].

Найбільше місце в партійних контактах займало створення єдиного національного політичного центру в Галичині. Восени 1938 р. Учасники КК приступили до створення широкого представницького

органу – Всеукраїнської Національної ради (далі – ВНР). Однак кількатижнева дискусія про систему формування та персональний склад ВНР закінчився безрезультатно [25, с. 426].

У другій половині жовтня 1938 р. на заклик ОУН українська молодь розпочала нелегально переходити польсько-чехословацький кордон. Переходи набрали масового характеру, коли на Закарпатті була створена Карпатська Січ. Польська влада швидко відреагувала на це. У листі прокурора апеляційного суду до окружних прокуратур від 1 листопада 1938 р. вимагалось розслідування кожного випадку [26, арк. 11]. Затриманих польськими прикордонниками юнаків належало судити законом про загальний військовий обов'язок як польських громадян, які без згоди польського уряду вступають до військових організацій іншої держави [26, арк. 13]. У багатьох випадках порушники кордону, окрім термінів ув'язнення – від 1 до 8 років, ще й позбавлялися громадянських прав. У контексті внутрішньої ситуації польської держави та її геополітичного положення питання позицій громадян непольської національності у разі можливого збройного конфлікту було одним з найважливіших. Терени, де мешкали національні меншини, для військових мали важливе стратегічне і тактичне значення. У такій ситуації основна увага військових була сфокусована на питанні слов'янських меншостей. Наскільки прометеїсти пропагували на цих теренах програму стратегічного польсько-українського партнерства, що носив би антиросійський характер, настільки чинники з Міністерства збройних сил прагнули до знищення ще в зародку (адміністративними методами) будь-яких відцентрових тенденцій [27, с. 198].

Це яскраво продемонстрували події 3 грудня 1938 р. у польському сеймі, коли на пленарному засіданні виступив український депутат, віце-маршал сейму Василь Мудрий. Він відкинув звинувачення поляків, ніби тогочасна українська політика в Польщі була німецькою інспірацією. Єдиним шляхом розв'язання української проблеми у Польщі В. Мудрий вважав утворення територіальної автономії для всіх етнографічних українських земель у межах польської держави [28, с. 2]. Ця пропозиція була офіційно подана 9 грудня. Однак проект закону про автономію, підписаний усіма українськими депутатами з Галичини і депутатом Степаном Скрипником з Волині не був прийнятий до розгляду з "формальних причин". За таких обставин дещо зріс авторитет Української парламентської репрезентації, що був підірваний "нормалізацією". Навіть націоналісти почали ставитися до репрезентації з більшою прихильністю. Схвально сприйняли ці акції і у КК. Відмова В. Мудрого від нормалізаційної політики у грудні 1938 р. сприяла також ліквідації внутрішнього конфлікту всередині УНДО [29, с. 81].

Принципово інший погляд на українську проблему в Польщі мали поляки. Відповідаючи на закиди українських парламентарів, польський депутат зі Львова С. Островський заявив, що втрата Східної Галичини – це питання "бути чи не бути" Польщі як великої держави. Ці землі мають для Польщі велике оборонне значення як природний бастион на сході. Польський посол зокрема сказав: "Шануючи чужі ідеали, наше громадянство не згодиться, щоб інтереси іншого народу реалізовувались коштом його прав... Польське громадянство... знайде завжди досить сили і гарту, щоб зломити те, що було би для нас зле" [30, с. 2].

Акція українських парламентарів з вимогою надати українським землям у складі Польщі автономію, викликала широкий резонанс у Європі. Варшава на це миттєво відреагувала. 12 грудня 1938 р. Міністерство закордонних справ Польщі надіслало таємну записку польським посольствам у Парижі, Берліні, Бухаресті, Вашингтоні, Римі, Лондоні, Москві, Брюсселі, Празі, Белграді, Ковно, Ризі та Берні, а також консульствам у Монреалі, Відні, Чернівцях, Братиславі та Києві. У ній подавалась інструкція, як пояснювати ці події у розмовах з іноземними дипломатами та урядами інших країн.

Записка розпочиналася з ретроспективи вимоги українців у Польщі автономії. Зазначалося, що вперше така вимога була висунута 1923 року, однак уже в період "нормалізації" (1935–1937 рр.) не фігурувала у промовах українських парламентарів. Тільки у травні 1938 р. знову впливло гасло автономії [31, к. 14]. Висунення вимоги автономії, польський уряд пояснював спадом впливу УНДО – найавторитетнішої до останнього часу української політичної організації і прагнення таким кроком утримати свої позиції в українському суспільстві. У записці для дипломатів сказано, що проект з його максималістськими вимогами наводить на думку, що його мета виключно пропагандистська і не має нічого спільного з реальною спробою вирішити українську проблему в Польщі [31, к. 17].

Польським дипломатам давалася вказівка у розмовах і виступах у пресі протидіяти висвітленню української вимоги, використовуючи згадані аргументи, до того ж спеціально підкреслювати, що український проект суперечить польській конституції 1935 р. Його потрібно трактувати як тактичну демонстрацію, що не буде довго підтримуватися навіть тими, хто його вніс. "Уже нині, – зазначалося у документі, – з українського боку лунають запевнення про лояльну позицію щодо Польщі. Слід підкреслювати, що тенденція надати галицько-волинським землям українського характеру є штучна. Не оправдовує вона себе навіть тоді, коли йдеться про елемент (так в оригіналі – Н.Р.), що розмовляє українською мовою". Далі, спираючись на офіційну статистику, Варшава доводила, що українці на цих землях становлять меншість [31, к. 17–18].

Впадає в очі різка відмінність трактування в Польщі і поза її межами дій українців. Якщо у самій Польщі у політичних колах та засобах інформації панувала думка, що вимога автономії для українців – це німецька провокація, то в інструкції польським дипломатам взагалі не згадувався "німецький чинник". 11 січня 1939 р. у сеймі розпочалося обговорення проекту бюджету на 1939 р. Першим виступив український депутат Володимир Целевич. Він розкритикував польську внутрішню та зовнішню політику в українському питанні [32, с. 2]. Прем'єр-міністр Польщі Феліціан Славой-Складовський відкинув українські претензії. На закид В.Целевича про різну національну політику щодо українців на різних теренах держави прем'єр-міністр заявив: "Пани з Української парламентної репрезентації шукають українців там, де їх немає і не було. "Важко, щоб уряд оголосив, що українці є там, де панове (українці – Н. С.) хочуть їх бачити. Ми мусимо мати свій власний погляд: вирішальним має бути наш погляд у цій справі" [33, s. 99]. Отже, ні польський уряд, ні польська громадськість не бажали йти на будь-який конструктивний діалог і пошук компромісу. Замість цього, вони розпочали кампанію звинувачення українців у державній зраді, ніби вони стали слухняним знаряддям у руках закордонних чинників, маючи на увазі, звичайно, Німеччину.

А поза тим відділ безпеки Міністерства внутрішніх справ Польщі у тижневих звітах інформував, що у південно-східних воєводствах після проголошення автономії Карпатської України, наступило "загострення національного антагонізму, щораз частіше лунають антипольські гасла" [6, s. 193]. Події на Закарпатті знайшли широку підтримку серед українців Галичини, сприяли розгортанню масового національного руху. Українці висували антипольські за своєю суттю вимоги, що йшли урозріз з державними інтересами поляків. Відчуваючи хиткість свого становища на українських землях, польський уряд шукав найбільш ефективних, з його погляду, засобів для зміцнення свого становища.

25 і 28 січня 1939 р. на засіданні Ради Міністрів вирішено виробити загальний план зміцнення польського елементу у Східній Галичині. 1 лютого 1939 р. Голова Ради Міністрів надіслав листи усім міністрам з проханням подати пропозиції [34, s. 357–358] щодо зміцнення польського елементу у Східній Галичині. Ця програма уряду стала логічним завершенням еволюції політики пілсудчиків щодо української національної меншини. 16 лютого начальник штабу проурядової партії "Табір національного об'єднання" З.Венда на пленарному засіданні сейму заявив: "Польський народ є єдиним господарем у своїй державі і жодні перешкоди не можуть стати на шляху його розвитку і реалізації його життєвих інтересів на теренах з мішаним населенням" [33, s. 106].

Фактично це було визнання того, що національне питання, зокрема українське, Польща вирішити не змогла. Сам факт, що план зміцнення польського елементу постав як засіб підвищення безпеки держави, перед лицем зовнішнього конфлікту, пише польський історик А. Хойновський, був свідченням визнання банкрутства всієї попередньої національної політики Польщі [27, s. 239]. Події на Закарпатті лише актуалізували українську проблему в Польщі. Слід відзначити, що упродовж міжвоєнного періоду в Другій Речі Посполитій так і не було вироблено єдиної політики щодо українців, не були розв'язані економічні проблеми, польськими урядовими колами проводилась шовіністична політика. Напередодні Другої світової війни невирішене національне питання, а також зміни в Центральній-Східній Європі, зокрема проголошення автономії Карпатської України спричинили загострення польсько-українських стосунків в середині держави та послаблення внутрішньополітичних позицій Другої Речі Посполитої.

Список використаних джерел

1. Шлепаков А. Україна в планах міжнародної реакції напередодні другої світової війни / А. Шлепаков. – К.: Вид-во політичної літератури, 1959. – 64 с.; Сливка Ю. Ю. Підступи міжнародної реакції на Закарпатті / Ю. Ю. Сливка. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1966. – 70 с.; Сливка Ю. Ю. Західна Україна в реакційній політиці польської та української буржуазії (1920–1939) / Ю. Ю. Сливка. – К.: Наукова думка, 1985. – 271 с.; Швагуляк Н. И. Украина в экспансионистских планах германского фашизма (1933–1939 гг.) / Н. И. Швагуляк. – К.: Наукова думка, 1983. – 245 с. 2. Злепко Д. Українське питання у 1938–1939 роках і Третій райх / Д. Злепко // Записки Наукового Товариства імені Шевченка. Праці Історично-філософської секції. – Т.СХХХVIII. – Львів, 1994. – С. 249–309; Стерчо П. Карпато-Українська держава / П. Стерчо. – Львів: За вільну Україну, 1994. – 288 с.; Бірчак В. Карпатська Україна. Спомини і переживання / В. Бірчак. – Прага, 1939; Стахів С. Крізь тюрми, підпілля і кордони. Повість мого життя / С. Стахів. – К., 1995; Magocsi P. The Shaping of National Identity Subcarpathian Rus 1848–1948 / P. Magocsi. – Cambridge, Mass, 1978. – Рр. XIII, 640. 3. Вегеш М., Велич і трагедія Карпатської України / М. Вегеш, В. Задорожний. – Ужгород: Знання, 1993. – 81 с.; Вегеш М.М. Вони боронили Карпатську Україну: Нариси історії національно-визвольної боротьби закарпатських українців / М.М. Вегеш, М.В. Делеган, О.Д. Довганич та ін. – Ужгород: Карпати, 2002. – 709 с.; Закарпаття 1919 – 2009 років: історія, політика, культура / україномовний варіант українсько-угорського видання / [Під ред. М. Вегеша, Ч. Фединець; Редколег.: Ю.Остапець, Р.Офіцинський, Л.Сорко, М.Токар, С.Черничко; Відп. за вип. М.Токар]. – Ужгород: Поліграфцентр "Ліра", 2010. – 720 с. 4. Сливка Ю. Україна в Другій світовій війні: національно-політичний та міжнародно-правовий аспекти. / Ю. Сливка // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 13. – Львів, 2005. – С. 36–67; Рубльов О. С. Західноукраїнська інтелігенція у

загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). – Київ: Ін-т історії НАНУ, 2004. – 648 с.; Зайцев О.Ю. Представники Українських політичних партій Західної України у парламенті Польщі (1922–1939 рр.) / О. Ю. Зайцев // Український історичний журнал. – 1993. – № 1. – С. 72–84. 5. Зашкільняк Л. Україна і Польща в ХХ столітті: від конфліктів до порозуміння / Л. Зашкільняк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Вип. 3–4. – Львів, 2008. – С. 3–18; Швагуляк М. "Українська карта" / М. Швагуляк // Дзвін. – 1990. – № 7. – С. 89–93; Швагуляк М. Маловідома сторінка політичного життя Західної України передодня Другої світової війни. (3 історії Контактного Комітету 1937–1939 роки) / М. Швагуляк // Записки НТШ. – Том ССХХVIII. – Львів, 1994. – С. 207–248. 6. Kozminski M. Polska I Węgry przed druga wojna switowa (pazdziernik 1938 – wrzesien 1939). Z dziejow dyplomacji i irredenty / M. Kozminski. – Wrocław: PAN, 1970. – 369 s. 7. Домбровський Д. Польща і Закарпаття: 1938–1939 / Д. Домбровський. – К.: Темпора, 2012. – 392 с. 8. Федевич К. К. Галицькі українці у Польщі: 1920–1939 / К. К. Федевич. – К.: Основа, 2009. – 280 с. 9. Сливка Ю.Ю. Україна в Другій світовій війні: національно-політичний та міжнародно-правовий аспект / Ю. Ю. Сливка // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1997. – Випуск 3–4. – С. 3–31. 10. Поп І. Чехословацько-венгерські відносини 1935–1939 / І. Поп. – М.: Наука, 1972. – 247 с. 11. Події у Львові // Нова свобода. – 18 жовтня 1939. – С. 2. 12. Стерчо П. Карпато-Українська держава / П. Стерчо. – Львів: За вільну Україну, 1994. – 288 с. 13. Богів О., Вегеш М., Задорожний В. Галичина і Карпатська Україна у 1938–1939 / О. Богів, М. Вегеш, В. Задорожний // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Випуск 7. – С. 428–444. 14. Кожний українець – твердиня українства // Діло. – 6 листопада 1938. – С. 1. 15. Дальше нищать українські установи у Львові // Діло. – 5 листопада 1938. 16. Lewandowski J. Materiały MZS o polityce narodowościowej wojska w latach trzydziestych / J. Lewandowski // Zeszyty Naukowe WAP, 1963. – № 8. – S. 99–107. 17. Крушельницька Л.І. Рубали ліс... (Спогади галичанки) / Л. І. Крушельницька. – Львів, 2001. – 260 с. 18. Прометейзм та конструктивізм галицьких українців // Діло. – 15 листопада 1938. – С. 2. 19. Зайцев О. Український інтегральний націоналізм (1920–1930-ті рр.) / О. Зайцев – К.: Критика, 2013. – 488 с. 20. Посівнич М. Антипольська діяльність ОУН в Західній Україні (лютий-серпень 1939) / М. Посівнич // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Випуск 17. – С. 341–365. 21. Міжнародні події // Діло. – 1 вересня 1938. – С. 1. 22. Богачевська-Хомяк М. Білим по білому. Жінки в громадському житті України (1884–1939) / М. Богачевська-Хомяк. – К.: Либідь, 1995. – 423 с. 23. Швагуляк М. Маловідома сторінка політичного життя Західної України передодня Другої світової війни. (3 історії Контактного комітету 1937–1939 роки) / М. Швагуляк // Записки НТШ. – Том ССХХVIII. – Львів, 1994. – С. 207–248. 24. Швагуляк М. Діяльність західноукраїнських партій напередодні Другої світової війни / М. Швагуляк // Polska i Ukraina. Sojusz 1920 roku i jego następstwa. – Toruń, 1997. – S. 381–399. 25. Швагуляк М. Національно-політична діяльність Дмитра Паліїва у міжвоєнний період / М. Швагуляк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Випуск 7. – С. 404–427. 26. Центральний державний історичний архів України в м. Львові, ф. 205, оп. 1, спр. 1075, арк. 13. 27. Choinowski A. Konsepcje polityki narodowościowej rządów polskich w latach 1921–1939 / A. Choinowski. – Wrocław: PAN, 1983. – 262 s. 28. Промова В.Мудрого // Діло. – 6 грудня 1938. – С. 2. 29. Комарницький Я. Роль Василя Мудрого в проведенні політики "нормалізації" українсько-польських відносин (1935–1939) / Я. Комарницький // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2008. – Випуск 17. – С. 32–45. 30. Львівський посол д-р Островський про Східну Галичину // Діло – 6 грудня 1938. – С. 2. 31. Archiwum Akt Nowych, Ambasada RP w Berlinie, sygn. 387, k.257. 32. Українська дебата в Соймі // Діло – 13 січня 1939. 33. Ukraińcy // Sprawy narodowościowe. – 1939. – № 1–2. – S. 99–115. 34. Paruch W. Od konolidacji państwowej do konolidacji narodowej mniejszosci narodowe w myśli politycznej obozu pilsudczykowski (1926–1939) / W. Paruch – Lublin: Uniwersytet M. Curie-Skłodowskiej, 1997. – 424 s.

Наталья Романишин

ПРОВІЗГЛАШЕННЯ АВТОНОМІЇ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ І ГАЛИЧИНИ

В статті проаналізовані відносини українських галичан до державного будівництва в Карпатській Україні та актуалізація українського питання на міжнародній арені в кінці 1938 – початку 1939 рр. Провізглашення автономної Карпатської України сприяло зростанню національного самосвідомості та радикалізації настроїв серед українців Галичини, а також обострення українського питання в Польському державстві напередодні Другої світової війни.

Ключові слова: автономія, Карпатська Україна, Галичина, Польща, Румунія.

Natalia Romanyshyn

PROCLAMATION OF AUTONOMY UKRAINE CARPATHIAN AND GALYCHYNA

The article highlights and analyzes the attitudes of Galicians to state building in Carpathian Ukraine and Ukrainian updating issues on the international scene in late 1938 – early 1939 Proclamation autonomous Carpatho-Ukraine led to the growth of national consciousness and radicalization of attitudes among the Galician Ukrainian and Ukrainian question in aggravation Poland before II World War.

Key words: autonomy, Carpatho-Ukraine, Galychyna, Poland, Romania.